

21. Liikennelaitos

Katsaus vuoden 1972 päätapahtumiin

Liikennelaitoksen toiminta noudatti kertomusvuonna pääasiallisesti aikaisempien vuosien linjaa. Matkustajamäärässä v. 1970 alkanut noususuuntaus jatkui. Niinpä matkustajamäärä oli n. 3% suurempi kuin v. 1971. Ajokilometrien määrä lisääntyi vastaavasti n. 0.4%.

Helsingin autokatsastuspiirin alueella autojen määrä kasvoi 6.1% edelliseen vuoteen verrattuna.

Liikennelaitos joutui toimimaan yhä enemmän ruuhkautuvassa liikenteessä. Tämän vuoksi pyrittiin entistä voimakkaammin järjestämään julkiselle liikenteelle omia kaistoja, joista vuoden aikana saatiinkin useille pääväylille. Linja-autojen ja raitiovaunujen omaa kaistaa osoittava merkki tuli viralliseksi liikennemeriksi 1.2.

Pyrkiessään parantamaan julkisen liikenteen asemaa liikennelaitos oli tiiviissä yhteistyössä kaupungin muiden virastojen sekä myös kaupunginosayhdistysten kanssa. Laajinta yhteistoiminta oli kaupunkisuunnitteluviraston kanssa. Liikennelaitos seurasi koko kaupungin suunnittelua ja esitti julkisen liikenteen asiantuntijana näkemyksiään eri työvaiheiden aikana.

Liikennelaitos avusti kertomusvuoden aikana myös julkisen liikenteen yhteistoimintasopimuksen tarkistustoimikuntaa (ns. Leinon toimikunta) sekä osallistui Suomenlinnan liikenneryhmän työhön.

Liikennelaitoksen osuus oli huomattava

Helsingin seudun joukkokuljetustoimikunnassa, joka antoi mietintönsä 26.5. Asian painavuutta nimenomaan liikennelaitoksen kannalta kuvaa se, että liikennelaitoksen ja yhteistoiminnan piiriin kuuluvien yksityisten liikenteenharjoittajien osuus on n. 70% Helsingin seudun julkisesta henkilöliikenteestä.

Kertomusvuoden aikana valmistui liikennelaitoksen uusi kustannuspaikkajaoittelu ja kustannusten koneellinen seuranta yksiköittäin. Revisioviraston henkilökunta oli tutustumassa siihen 10.11. Seurantaa kehiteltiin vuoden aikana tavoitteena täydellinen tuotavuuden seuranta. Liikennelaitos piti jatkuvaa yhteyttä Tampereen ja Turun sekä myös Skandinavian suurkaupunkien liikennelaitoksiin pyrkimyksenään teknisten tietojen vaihdon lisäksi myös kustannusvertailut.

Liikennelaitoksen toimintaa vaikeutti kertomusvuonna kuljettajapula. Se johtui monista eri syistä, joista mainittakoon asuntovaikeudet, palkkaus, epämukavat työajat jne. Kertomusvuoden aikana 1.7. voimaan tullut uusi ajokorttiasetus toi linja-autokortin saantiin helpotuksia.

Syksyllä aloitti toimintansa Helsingin kaupungin liikennelaitoksen ammattikoulu, jonka valtioneuvosto hyväksyi 13.4. Sen puitteissa voidaan valtionapua hyväksi käyttäen antaa jatkokoulutusta korjaamo- ja huoltoalan ammattimiehiksi pyrkiville sekä omaa että muiden liikennöitsijöiden tarpeita varten.

Toiminnan yksinkertaistamiseksi ja lipputulojen lisäämiseksi suunniteltiin kertomus-

vuoden aikana liikennelaitoksen uusi yhtenäistariffi, jonka kaupunginvaltuusto hyväksyi 29.11. Toteuttaminen kuitenkin siirtyi v:n 1973 puolelle.

Vaunuhankinnoissa pääpaino oli diesel-linja-autojen hankinnassa. Niitä saatiin 85 kpl. Keskeisenä tehtävänä oli myös tilattujen 40 nivelraatiovaunun suunnittelu ja valmistuksen seuraaminen sekä valvonta.

Kaupunginvaltuusto päätti 14.6., että liikennelaitokselle saadaan hankkia 20 johdin-autoa. Näin ollen johdinautoliikenne jatkuu Helsingissä edelleen.

Vuoden aikana liikennelaitoksen toiminta selkiintyi monessa suhteessa ja Helsingin julkinen liikenne alkoi saada niin päättävien elinten kuin myös matkustajien taholta yhä enemmän mielenkiintoa osakseen.

Kehittämistoiminnassa pantiin entistä enemmän painoa laitoksen toimintaperiaatteiden ja menettelytapojen täsmentämiseen siten, että laitos täyttäisi sille annetun tehtävän kaupungin liikenne- ja rahoituspolitiikan kokonaiskentässä jatkuvasti muuttuvien vaatimusten ja edellytysten mukaisesti. Tähän sisältyi samalla pitkäjänteisen, määrätietoisen kehittämisohjelman käynnistämisen valmistelu.

Kehittämistoiminnan yleisperiaatteen mukaisesti jokaisen organisaatioportaan vastuuhenkilön tehtävänä oli huolehtia oman vastualueensa kehittämisestä käyttäen hyväkseen ao. esikuntaelinten palveluksia. Usean eri toimintayksikön välitöntä yhteistyötä vaatineet tehtävät suoritettiin projektitai työryhmien toimesta.

Saatujen kokemusten perusteella vähennettiin projekti- ja työryhmien käyttöä ja tehtävät suoritettiin entistä suuremmassa määrin virkaorganisaation mukaisesti. Tällöin niitä ohjattiin aikaisemmasta poiketen projektien ohjaustekniikalla, jolle oli ominaista täsmälliset tavoite- ja tehtävämääritykset, päätöksenteon ennalta ohjelmointi ja ajoitetut toimintaverkot. Niiden laskemisessa käytettiin apuna tietokoneohjelmaa. Tällä

menettelyllä voitiin mm. sekä suurissa, toistuvissa että kertatehtävissä päästä entistä parempiin tuloksiin.

Kehittämistehtävät olivat luonteeltaan lähes poikkeuksetta eri toimintayksiköiden yhteistoimintatehtäviä.

Huomattavimpia *taloussuunnittelutoiminnan* pysyväiskohteita olivat laitoksen 10-vuotissuunnitelma, talousarvio, suoritebudjetointi, tariffijärjestelmä, ATK-toiminnan kehittäminen sekä koko kaupunkia koskevan julkisen liikenteen rahoitusohjelman (JORA) laatimisen johto.

Talousarvion laadintamenetelmän kehittäminen jatkui edelleen koko kertomusvuoden ajan.

Tariffijärjestelmän kehittämistyön tuloksena syntyneiden suunnitelmien perusteella kaupunginvaltuusto hyväksyi marraskuussa laitoksen uuden tariffiesityksen. Tämän mukaan siirrytään Helsingissä yhtenäistariffiin, jossa koko kaupunki muodostaa yhden maksuvyöhykkeen.

Taloussuunnittelualueen edustajat osallistuivat kertomusvuoden aikana useisiin joukkoliikenteen kehittämiseen tähtäävien toimikuntien ja komiteoiden työhön. Sellaisia olivat mm. Helsingin seudun joukkoliikennetoimikunta, metron rahastus- ja tarkastusjärjestelmän suunnittelutyö sekä liikennelaitoksen ja Valtionrautateiden yhteisliikenteen suunnittelutyö.

Teknisessä suunnittelutoiminnassa oli kertomusvuonna tärkeimpänä kohteena nivelraatiovaunuhankinta. Rakenteen ja sähkölaitteiden yksityiskohtien suunnitteleminen yhteistyössä valmistajatehtaitten kanssa ja lopullisten piirustusten tarkistaminen sekä valmistuksen tiivis valvonta tehtailla varasivat huomattavan osan suunnittelukapasiteetista.

Kaupunginvaltuuston tehtyä päätöksensä johdinautoliikenteen jatkamisesta alettiin suunnitella uusien johdinautojen hankintatoimenpiteitä. Tarjousten selvittely ja vertailu oli suurten ja vaikeasti rahassa arvioita-

vien eriarvoisuuksien johdosta hankala tehtävä. Itse johdinautojen hankinta siirtyi v:n 1973 puolelle.

Diesellinja-autojen teknillisten vaatimusten suunnittelu sekä alustojen ja korien valmistuksen valvonta ja vastaanotto muodostivat kolmannen huomattavan kohteen. Nykyisen korimallin kehittämiseksi suunniteltiin eräitä matkustajien turvallisuutta sekä huolto- ja korjaustoiminnan helpottumista palvelevia yksityiskohtia.

Linja-autojen melumittauksilla pyrittiin kartoittamaan tilannetta pohjaksi melutason alentamissuunnitelmille tulevia autohankintoja silmällä pitäen.

Lisäksi laadittiin kaikki laitoksen kiinteistöjen LVI-, korjaus-, muutos- ja uudishankintatöiden suunnitelmat sekä valvottiin asennustyöt. Kertomusvuonna toteutui mm. Ruskeasuon varikkoalueen kaukolämmitykseen siirtyminen.

Sähkötoimisto hoiti sähkö- ja heikkovirtalaitteiden sekä tietoliikennejärjestelmien suunnittelua ja valvontaa asiantuntijaelimenä kautta koko laitoksen.

Uusina toiminta-alueina olivat yhdysmiestoiminta joukkoliikenteen huomioonottamiseksi liikennevalojärjestelyissä, automaatiolaitteiden soveltaminen liikenne- ja teknillisen osaston alueella sekä uusien rahastus- ja lipunmyyntilaitteiden teknillinen selvittely ja kokeilutoiminta.

Sähkötoimiston toimesta laadittiin niin ikään suunnitelma varoitusvalojen asentamisesta raitiovaunujen varikoilta ulosajoa silmällä pitäen.

Liikennelaitoksen neuvottelukunta

Liikennelaitoksen neuvottelukunta toimi toista vuottaan. Liikennelaitosta edusti johdoryhmä. Henkilökuntajärjestöt nimeävät edustajansa vuodeksi kerrallaan.

Neuvottelukunnassa käsiteltävien asioiden keräämiseksi, valmistelemiseksi ja selvittämi-

seksi toimii neuvottelukunnasta muodostettu yhteistyökomitea. Yhteistyökomitea kokoontui vuoden aikana 12 kertaa ja neuvottelukunta 11 kertaa.

Tuotantokomitea

Toimintavuosi oli tuotantokomitean kaksivuotisen jakson ensimmäinen. Kokouksia pidettiin kymmenen ja lisäksi suoritettiin tutustumiskäyntejä eri kohteisiin.

Kokouksissa kuultiin asiantuntijoiden alustuksia ja esitelmiä mm. 10-vuotisohjelmasta, työpaikkaterveysasioista ja nivelraatiovaunuhankintaprojektista.

Tuotantokomitean tekemiin ehdotuksiin saatiin niin laitoksen kuin järjestöjenkin puolesta myönteiset vastaukset toimenpiteitä varten.

Liikenne

Matkustajamäärä liikennelaitoksen linjoilla kasvoi kertomusvuonna n. 3.0% ja ajokilometrimäärä n. 0.4%. Matkustajamäärä ajettua kilometriä kohti nousi v:n 1971 luvusta 3.85 kertomusvuonna luvuksi 3.94 eli nousu oli n. 2.3%. Matkustajia oli kaikkiaan 136.0 milj., joten lisäys edelliseen vuoteen verrattuna oli n. 3.9 milj.

Vuoden aikana kertyi ajokilometrejä kaikkiaan 34.4 milj. eli n. 0.15 milj. enemmän kuin edellisenä vuonna.

Yksityisten liikenteenharjoittajien (YLH) linjoilla kuljetettiin vuoden aikana kaikkiaan 24.6 milj. matkustajaa ja ajokilometrejä kertyi 17.9 milj. Kilometriä kohti osoittava luku nousi v:n 1971 luvusta 1.30 kertomusvuonna luvuksi 1.36 eli nousu oli n. 4.6%.

Autoliikenne. Autolinjojen varsinaisten matkojen määrä oli 55.98 milj. Ajokilometrejä kertyi kaikkiaan 26.39 milj.

Vuoden alussa arkipäivien tungosaikaliikenteessä oli 452 diesel- ja 14 johdinautoa,

kesällä keskimäärin 370 diesel- ja 12 johdinautoa. Vuoden lopussa oli 457 diesel- ja 9 johdinautoa. Syyskaudella tarvittavaa vuorolisäystä ei voitu toteuttaa kokonaisuudessaan liikennehenkilökuntapulan vuoksi.

Linjoilla tapahtuneet muutokset. Kertomusvuonna tehtiin mm. seuraavat muutokset:

— linjan 90 pääte pysäkki siirrettiin Rautatientorilta Senaatintorin läheisyyteen linjan 92 A pääte pysäkin yhteyteen 27.1.

— linjalla 65 aloitettiin kuljettajarahastus 1.4.

— linjojen 55, 55 A ja 55 S reittiä jatkettiin Koskelan uudelle asuntoalueelle Ruutimäkeen 15.7.

— linjan 55 reittiä jatkettiin Hietaniemeen lauantaisin klo 9—19 ja pyhäisin klo 10—19, 14.10.

Kertomusvuonna alettiin liikennöidä

— linjalla 502 koulupäivinä reittiä Myllypuro—Sörnäinen—Pitäjänmäen teollisuusalue 4.4.

— linjalla 503 kouluäivinä reittiä Vuosari—Sörnäinen—Pitäjänmäen teollisuusalue (Oy Liikenne Ab) 4.4.

— linjalla 12 reittiä Kauppatori—Sörnäinen vain arki- ja lauantaiamuisin 2.4. alkaen

— linjalla 33, Munkkiniemi—Tarvo pyhäpäiväliikenteen lisäksi myös arkisin ja lauantaisin 2.5.

— uimarantalinjoilla U8, Länsi-Herttoniemi—Reposalmen uimaranta ja U9, Myllypuro—Reposalmen uimaranta kesän aikana 15.6.—15.8.

— linjalla 51 reittiä Hakaniemi—Suursuo—Pitäjänmäen teollisuusalue (Suomen Turistiauto Oy) 20.8.

— linjalla 52 reittiä Arabia—Suursuo—Munkkiniemi (Suomen Turistiauto Oy) 20.8.

— linjalla 79 reittiä Herttoniemi—Suursuo—Pohjois-Haaga (Helsinki—Maaseutu-Liikenne Oy) 20.8.

— linjalla 79 V reittiä Herttoniemi—Suursuo—Pitäjänmäen teollisuusalue (Helsinki—Maaseutu-Liikenne Oy) 20.8.

Liikenne lopetettiin

— linjoilla 13 ja 13S 8.10. sekä 16.11. linjalla 12

— linjalla 33 kesäajan arki- ja lauantapäivien liikenne 28.10.

Raittoliikenne. Raitiolinjojen varsinaisten matkojen määrä oli 44.01 milj. Ajokilometrejä kertyi kaikkiaan 8.05 milj. Edelliseen vuoteen verrattuna siinä on n. 0.87%:n vähennys.

Vuoden alussa arkipäivien tungosaikaliikenteessä oli 116 moottori- ja 75 perävaunua, kesällä 94 moottori- ja 48 perävaunua sekä vuoden lopussa 116 moottori- ja 73 perävaunua. Vähennys johtui henkilökuntapulasta.

Toimintavuoden aikana ei tehty linjamuutoksia.

Vesiliikenne. Moottorilautta »Korkeasaari—Högholmen» suoritti aikana 7.5.—1.10. kaikkiaan 2 701 vuoroa Korkeasaareen. Lisäksi suoritti yksityinen liikennöitsijä samalla reitillä 471 avustavaa vuoroa aluksillaan Standard 2 ja Terhi. Yhteensä kuljetettiin Korkeasaareen 448 817 matkustajaa, joista lapsia 122 149. Lisäys edellisen vuoden matkustajamäärään verrattuna oli 21.8%.

Lisäksi ajoi Korkeasaaren lautta Suomenlinnaan 57 vuoroa aikana 2.—5.5. ja 412 vuoroa aikana 3.10.—1.11.

Suomenlinnan Liikenne Oy:n toimesta hoidettu Suomenlinnan liikenne kuului nyt ensimmäisen kerran koko vuoden ajan yhteistariffin piiriin.

Linjalla liikennöivä moottorilautta Suomenlinna—Sveaborg ajoi vuoden aikana kaikkiaan 5 368 vuoroa.

Suoritettujen matkojen määrä vaihtomatkoja huomioon ottamatta oli 634 911.

12.6. aloitettiin vesibussiliikenne Eteläsatamasta Santahaminaan kahdella edestakaisella arkipäivisin ajettulla vuorolla ja liikennöitiin 31.10. saakka. Ajot suoritti yksityinen liikennöitsijä liikennelaitoksen kanssa tehdyn sopimuksen perusteella. Linjalla oli voimassa yhteistariffi sekä samat lippujen hinnat kuin Santahaminan autolinjalla.

Linjalla myytiin ainoastaan kertalippuja, joiden myynnin perusteella laskettu matkojen määrä oli 2 779. Muilla lipuilla matkustaneet samoin kuin vaihtomatkan suorittaneetkin huomioon ottaen oli arvioitu matkojen kokonaismäärä kuitenkin n. 13 000.

Liikenteen suunnittelu. Joukkoliikennettä suunnitellaan monessa eri toimintapisteessä sekä kaupungin laitoksissa että näiden teettämien konsulttitöiden yhteydessä yksityisissä toimistoissa. Jotta suunnitelmat teki- jästään riippumatta nykyistä paremmin vastaisivat joukkoliikenteen hoidon tarpeita, todettiin liikennelaitoksella välttämättömäksi joukkoliikenteen suunnitteluohjeiden laatiminen.

Laitoksen ja Helkon yhteistyönä valmistui Joukkoliikenteen suunnitteluohjeet-niminen julkaisu, joka käsittelee lähinnä uusien alueiden yleiskaava-, osayleiskaava- sekä kaavarunkotason suunnittelua. Joukkoliikenteen suunnitteluohjeet asemakaavatasoa sekä valmiiksi rakennettuja alueita varten ovat valmistumisvaiheessa.

Liikennelaitoksella valmistui selvitys joukkoliikenteen palvelutasosta ja sen eri osatekijöistä.

Liityntäliikenteellä on lähivuosina Martinlaakson radan ja metron rakentamisen sekä pääradan liikenteen tehostamisen ansiosta oleellinen osa joukkoliikenteen hoidossa. Laitoksen aloitteesta järjestettiin keväällä liityntäliikennepäivä, johon osallistui n. 40 suunnittelussa mukana olevien laitosten edustajaa.

Liityntäliikenteen ongelmiin paneuduttiin Martinlaakson radan asemien suunnittelun ja asemien lähialueiden kaavoituksen yhteydessä. Samoin laitos osallistui pääradan (MaTaPuPu-alueen) asemien muutosten suunnitteluun ja liityntäliikenteen selvittämiseen. Kaupungin ao. virastojen kanssa perustettiin liityntäliikennetyöryhmä, jonka työskentely pääasiallisesti alkaa v:n 1973 puolella.

Jotta joukkoliikenne voidaan hoitaa mat-

kustustarpeita vastaavasti mahdollisimman hyvin, pyrittiin kaupunkialueen poikittaisyhteyksien parantamiseen. Kertomusvuonna suoritettiin muutoksia olemassa olevien linjojen 51 ja 79 liikennöintiin sekä perustettiin uusi linja 52, Arabia—Munkkiniemi.

Poikittaisyhteyksien parantamiseksi tehtiin esitys linjan perustamiseksi Kehätietä Vuosaaresta Pitäjänmäelle. Maistraatti kuitenkin hylkäsi esityksen 28.12. Myös ns. koululaislinjat tähtäävät poikittaisyhteyksien parantamiseen. Tällaisilla linjoilla 502 ja 503 aloitettiin liikennöinti Myllypurosta ja Vuosaaresta Etelä-Haagan kautta Pitäjänmäelle.

Liikenteen hoidon parantamiseksi oli jo pitkään ollut esillä Rautatien torin liikennepaineen keventäminen. Syksyn kuluessa suunnitelmat edistyivät niin, että voitiin panna vireille linjakohtaisia liikennelupa-anomuksia liikennöinnin aloittamisesta ruuhka-aikana Kasarmitorille ja Kruununhakaan.

Liikennesuunnittelutoimistossa valmistui joulukuussa selvitys Helsingin yöliikenteen parantamisesta.

Liikennesuunnittelutoimisto jakaantui 1.11. kahdeksi toimistoksi aikataulujaoksen muuttuessa itsenäiseksi aikataulutoimistoksi. Sen tehtävänä on huolehtia, että aikataulunmukainen liikenne vastaa matkustajamäärää palvelutason mukaisesti. Aikataulutoimiston tehtävänä on myös laskea ja tarkastaa yksityisten liikenteenharjoittajien ajokilometrimäärät sekä huolehtia sopimusliikenteeseen liittyvien asioiden koordinoinnista.

Yksityisten liikenteenharjoittajien linjoja koskevat liikennöintisuunnitelmat laadittiin yhteistyössä liikennelaitoksen ja yksityisten liikenteenharjoittajien kesken.

Yhteistyö Helsingin kaupunkiseudun kolmen suurimman kunnan Helsingin, Espoon ja Vantaan kanssa jatkui v. 1969 perustetun Helsingin seudun joukkokuljetustoimikunnan puitteissa. Liikennelaitos laati toimikunnan työhön liittyviä linjasuunnitelmia ja taloudellisia selvittelyjä. Toimikunta sai mietintönsä valmiiksi 26.5., minkä jälkeen yh-

teistyö jatkui YTT:n joukkoliikennetyöryhmän ja sen alaisen sihteeristön jäsenyytenä.

Liikennekalusto

Linja-autokaluston määrä nousi kertomusvuoden aikana huomattavasti, sillä kalustopulan vuoksi vanhaa autokalustoa poistettiin käytöstä edelleen hyvin säästeliäästi. Lisäksi toimitettiin v:n 1971 hankintoihin kuuluneita linja-autoja 29 kpl vasta kertomusvuoden puolella.

Vuoden aikana käyttöön saatu uusi kalusto käsitti 85 diesel-linja-autoa. Kalustosta poistettiin 33 linja-autoa. Vanhoja johdinautoja poistettiin 7 kpl.

Raitiovaunujen osalta ei kertomusvuonna tapahtunut muutoksia.

Liikkuvaa kalustoa oli vuosien 1969—1972 päättyessä seuraavasti:

	1969	1970	1971	1972
Diesellinja-autoja	588	593	592	644
Johdinautot	21	20	19	12
Raitiovaunut:				
moottorivaunuja, 4-akselisia	111	111	111	111
moottorivaunuja, 2-akselisia	69	60	56	56
perävaunuja, 4-akselisia	30	30	30	30
perävaunuja, 2-akselisia	58	55	53	53

Lisäksi liikennelaitoksella oli moottorilautta »Korkeasaari—Högholmen».

Liikennekaluston kunnossapito

Linja-autojen huolto- ja korjaustoiminta tapahtui edelleen Koskelan, Ruskeasuon ja Vartiokylän varikoilla. Korjaustöiden ja lomajärjestelyjen vuoksi Koskelan varikko pidettiin kesäliikennekauden ajan suljettuna.

Normaalin korjaustoiminnan ohella suoritettiin vuoden aikana jälleen perusparannustöitä muutamien autosarjojen autoihin. Huoltotoiminnassa normaalit määräaikaishuollot korvattiin diagnoositarkastuksilla ja todettujen vikojen korjaustoimenpiteillä.

Raitiovaunujen huolto- ja korjaustoiminta tapahtui edelleen Koskelan, Töölön ja Vallilan varikoilla. Koko vaunukalustoon asennettiin v. 1973 käyttöön otettavan magneettisen vaihteenkääntöjärjestelmän edellyttämät laitteet.

Johdinautojen huollot ja korjaukset suoritettiin Töölön johdinautohuollossa. Kaupunginvaltuuston edellytettyä, että linjan 14 liikennettä hoidetaan johdinautoilla ilman keskeytyksiä, kahdelle johdinautolle suoritettiin täyskorjaus.

Radat ja väylät

Kertomusvuosi oli ratasuunnittelun ja varsinakin ratatöiden osalta erittäin vilkas. Vuonna 1971 laaditun »Raitiovaunuliikenteen tehostamisen yleissuunnitelman» toteuttaminen oli eräs suuria suunnittelun kohteita. Vuoden loppupuolella tehtiin melututkimus raitiovaunuliikenteen aiheuttaman melun ja tärinän selvittämiseksi. Näiden suunnittelutöiden lisäksi laadittiin joukko erilaisia ratasuunnitelmia.

Joukkoliikenteen väylästä parantaminen jatkui myös kertomusvuonna. Raitiovaunut saivat oman kaistansa Helsinginkadulla välillä Mäntymäentie—Sturenkatu ja Runeberginkadulla välillä Töölöntori—Pohjoinen Hesperiankatu. Samoin toteutettiin linja-autokaistat Sörnäisten rantatiellä ja Itäväylällä sekä Nuijamiestentiellä Haagassa.

Useat suuret liikennejärjestelyt aiheuttivat huomattavia ratojen uusimis- ja siirtotöitä. Laajin liikennejärjestely suoritettiin Mannerheimintiellä välillä Messuhalli—Reijolankatu. Toinen merkittävä ratatyö oli Helsinginkadulla välillä Sturenkatu—Mäntymäentie,

jossa rata rakennettiin omalle korokkeelleen. Myös Hämeentiellä suoritettiin ratatöitä ja radat valettiin betoniin välillä Viides linja—Helsinginkatu. Runeberginkadulla rakennettiin uutta rataa Töölöntorilta Pohjoiselle Hesperiankadulle ja Siltasaarenkadulla välillä Hakaniementori—Liisankatu.

Vuoden aikana tehtiin lisäksi päätöksiä oman raitiovaunukaistan varaamisesta mm. Hämeentiellä välillä Lautatarhankatu—Sturenkatu, Mannerheimintiellä Kuusitieältä Tilkkaan ja Caloniuksenkadulla sekä Läntisellä Brahenkadulla. Toteutettujen ja jo päätettyjen omien kaistojen osuus oli vuoden lopulla n. 55% koko rataverkostosta.

Linja-autokaistat päätettiin varata seuraavilla kaduilla: Mannerheimintiellä välillä Haaga—Kamppi ja Hämeentiellä Sturenkadulta aina Rautatientorille saakka. Lisäksi päätettiin Bulevardilla suorittaa kokeilu, jossa yksityisautoilta on läpiajo kielletty.

Liikennejärjestelyjen lisäksi suoritettiin normaalit ratojen ja ajojohtojen kunnossapito- ja perusparannustyöt.

Rakennustoiminta ja -suunnitelmat

Rakennustoiminta oli kertomusvuonna melko vilkasta. Huomattavimmista rakennuskohteista mainittakoon seuraavat:

Koskelan varikon henkilökuntaa varten tarkoitettut asuintalot valmistuivat syksyllä. Taloissa on yht. 59 huoneistoa. Näiden talojen rakennuttajana oli kaupungin kiinteistöviraston asuntotuotantotoimisto;

Koskelan C-hallin katon peruskorjaustyön 2-vaihe saatettiin päätökseen. Tämä vaihe käsitti n. 7 000 m² eli yli puolet C-hallin katon pinta-alasta;

Vesiliikenteen matkustajapalvelun parantamiseksi suoritettiin Korkeasaaren lautan Pohjoisrannassa sijaitsevassa lipunmyyntikioskissa muutostöitä. Suomenlinnaan rakennettiin Suomenlinnan lauttaliikenteen lipunmyyntikioski;

Lisäksi suoritettiin lukuisia pienehköjä muutos- ja parannustöitä laitoksen eri toimintapisteeissä.

Kiinteistöjen hoitoon ja kunnossapitoon sekä työturvallisuuteen liittyviä rakennus-, LVI- ja sähköasennustöitä tehtiin entiseen tapaan. Koskelan ja Vartiokylän varikolle rakennettiin yht. 65 sähkölämmityspaikkaa.

Suurimpia suunnittelukohteita olivat uusi mainostajien rahoittama sadekatos, joita on tarkoitus pystyttää n. 200—300 katosta v. 1973 sekä monet terminaalit. Vuoden aikana oli käynnissä Koskelan, Ruskeasuon, Suursuon ja Porvoonkadun terminaalien sekä lisäksi Hakaniemeen ja Merisatamaan tulevien vesiliikenneterminaalien suunnittelu. Pisimmällä on Koskelan Ruutimäen terminali, joka on tarkoitus rakentaa keväällä 1973.

Laitoksen ratatyöntekijöiden sosiaaliolojen parantamiseksi suunniteltiin siirrettävät ruokailu- sekä pesu- ja pukeutumissuojat, jotka tulevat käyttöön v:n 1973 keväällä.

Laitoksen talous

Käyttömenot olivat 145.3 mmk. Vuoteen 1971 verrattuna menot lisääntyivät 17.8 mmk (13.9%), mikä johtui lähinnä vuoden aikana tapahtuneista palkkojen tarkistuksista sekä niiden aiheuttamasta sosiaalimenojen lisäyksestä ja eläkeprosentin noususta 3.9%:lla. Lisäksi kertomusvuosi oli ensimmäinen vuosi, jolloin HEJULI-sopimuksen aiheuttamat menot 13.7 mmk (ed.v. 8.7 mmk) olivat koko vuodelta mukana.

Käyttötulot olivat myös 145.3 mmk, josta kaupungin osuus alijäämän kattamiseksi oli 67.7 mmk. Toiminnalliset tulot olivat siten 77.6 mmk. Vuoteen 1971 verrattuna toiminnalliset tulot lisääntyivät 1.5 mmk (2%).

Tulojen ja menojen prosentuaalinen jakautuminen toimintamuodon mukaan:

21. Liikennelaitos

Tulot % kokonaistuloista

	1971	1972
Raitoliikenne	17.8	15.8
Autoliikenne	27.4	23.6
Lauttaliikenne	0.3	0.4
Asuntokiinteistöt	0.2	0.2
Yhteiset tulot	9.4	9.6
Alennuslippuavustukset	4.5	3.8
Kaupungin osuus alijäämän kattamiseksi	40.4	46.6
Yhteensä	100.0	100.0

Menot % kokonaismenoista

	1971	1972
Henkilömenot	52.8	50.8
Sosiaalimenot	13.4	15.0
Tarvikkeet ja käyttövoima	10.4	10.0
Irtaimiston hankinta sekä vieraat palvelukset	8.7	11.7
Autoverot, vakuutukset, korot, poistot ja vuokrat	12.9	11.4
Muut menot	1.8	1.1
Yhteensä	100.0	100.0

Tiedotustoiminta

Suurimmille joukkotiedotusvälineille jaettiin lautakunnan esityslistat entiseen tapaan. Lisäksi annettiin laitosta koskevia uutisia toistasataa kertaa. Vuoden lopulla liikennelaitoksen tiedotustoimintaa laajennettiin siten, että Helsingin kaupunginosa- ja aluelehdet tulivat mukaan uutisjakeluihin. Kaupunginvaltuuston vahvistamissa ilmoituslehdissä ilmoitettiin yht. 19 kertaa tärkeimmistä aika- ja tariffimuutoksista.

Tiedotustilaisuuksia järjestettiin kolme kertaa.

Joukkotiedotusvälineiden palstoilla esitettyihin kysymyksiin vastattiin kaikkiaan 115 kertaa. Kaikkiin sekä koti- että ulkomaisiin kirjeisiin vastattiin ja toimitettiin kulloinkin pyydettyä aineistoa. Helsinki-päivänä liikennelaitokselle osoitetuista 87 kirjeestä vastattiin kaikkiin nimellä varustettuihin.

Puhelinneuvonnan toimintaa pyrittiin entisestään tehostamaan. Pidennettyä viikonloppujen työaikaa ei ehditty toteuttaa kertomusvuoden aikana, joten neuvonta oli avoinna entiseen tapaan arkisin klo 7.00—21.00 ja lauantaisin klo 9.00—16.00 (sunnuntaisin suljettu). Keskimääräinen puhelujen määrä päivässä oli n. 500. Puhelinneuvonnassa työskenteli neljä henkilöä.

Tärkeimmistä matkustajapalveluun liittyvistä seikoista (joulu- ja uudenvuoden liikenne yms.) valmistettiin magnetofoninauhat, joiden sisällön liikenteenohjauskeskus lähetti kaikkiin vaunuihin ko. ajankohtina. Vastavia nauhoja käytettiin myös puhelinneuvonnassa sen ollessa suljettuna.

Sisäistä tiedotustoimintaa hoidettiin lähinnä henkilöstö- ja tiedotuslehtien välityksellä. Liikennepeili ilmestyi neljänä numerona. Kertomusvuoden aikana sen saivat ensimmäisen kerran myös eläkeläiset postitse.

Nopeata sisäistä tiedotustoimintaa hoitava Meiltä ja Muualta -lehti ilmestyi 24 numerona. Lehtileikkeistä koottu Uutisnuotta ilmestyi 25 numerona. Siitä tehtiin joitakin teema-kohtaisia erikoisnumeroita.

Liikennelaitoksen julkaisuja — sarjassa ilmestyi neljä kirjasta, joiden jokaisen painosmäärä oli 350—450 kpl. Niitä jaettiin entiseen tapaan kaupungin päättävälle elimelle, virkamiehille ja joukkotiedotusvälineille. Muista painotuotteista mainittakoon mm. toimintakertomus ja tietokortti. Viimemainittuja jaettiin ensi kerran koko henkilöstölle.

Tiedotustoiminnan avulla pyrittiin edelleen aikaansaamaan myönteistä asennoitumista liikennelaitosta ja sen henkilöstöstä kohtaan. Työskentely tapahtui useissa tapauksissa yhteistoiminnassa markkinoinnin kanssa.

Markkinointi

Liikennelaitoksen näyttelytoiminta oli vilkasta. 14.1. avattiin Metrotoimiston näyttely-

huoneistossa laitoksen ensimmäinen yleisölle tarkoitettu näyttely »Katse tulevaisuuteen», jossa esiteltiin laitoksen nykyistä toimintaa ja kerrottiin tulevaisuudensuunnitelmista. Näyttely oli avoinna kahden kuukauden ajan, jolloin siihen tutustui 6 732 henkilöä. Sen yhteyteen järjestettyyn mielipidetiedusteluun saatiin lähes kaksituhatta vastausta.

Helsinki-päivää vietettiin liikennepoliittisissa merkeissä. Liikennelaitos järjesti pyynnöstä päivän yhteyteen historiallisen näyttelyn »Ajettiinpa ennenkin», joka oli avoinna aikana 10.—29.6. Kluuvin galleriassa.

Helsinki-päivänä sai raitiolinjoilla 3B ja 3T matkustaa ilmaiseksi. Kauppatorilla oli entiseen tapaan yleisön nähtävänä museovaunu. Ruskeasuon varikolla järjestettiin opastettuja kiertokäyntejä. Liikennelaitoksen Mieslaulajat esiintyivät Linnanmäellä pidityssä Helsinki-päivän pääjuhlassa. Samassa tilaisuudessa oli myös liikennelaitoksen järjestämä liikenneaiheinen tietokilpailu.

Kaupungin matkailutoimiston kanssa oli mukana kaikilla kuluneen vuoden aikana pidetyillä messuilla.

Markkinointi- ja mainosyhteistyö suurten yleisötilaisuuksien järjestäjien sekä kaupungin eri virastojen ja laitosten kanssa jatkui.

Helsingin Juhlaviikkojen aikana kaupungilla kiersi lapsia kuljettava raitiovaunu »lapsikolmonen» linjoilla 3T ja 3B. Liikennelaitos osallistui myös raitiovaunun ohjelman järjestelyyn.

Liikennelaitos palveli matkailijoita kesäaikana Eteläsatamassa, Kauppatorilla ja leirintäalueilla informaatioauton avulla. 3T:n raitiovaunuissa oli edelleen nelikielinen kuulutus. Matkailijalippuja myytiin vuoden aikana yht. 16 277 kpl, lisäys edellisestä vuodesta oli 1 843 kpl.

Kertomusvuoden aikana painatettiin useita yleisölle tarkoitettuja esitteitä, joista merkittävimpiä oli laitoksen historiasta kertova esite »Hevosonnibussista nivelraitiovaunuun». Laitoksen omassa offsetpainossa valmistettiin raitiolinjan 3T esite sekä erilai-

sia informaatiolehtisiä, jotka jaettiin myynti- ja neuvontapisteissä matkustajille.

Sosiaali- ja pr-toiminta

Henkilökunnan asuntoasioissa avustettiin entiseen tapaan ohjein ja suosituksin sekä yhteydenotoin ao. viranomaisiin. Helpotuksen kireään asuntotilanteeseen toivat Ruutimäkeen Juhana Herttuan tielle syksyllä valmistuneet kaksi asuinrakennusta, joista laitoksen henkilökunnalle saatiin 59 asuntoa. Hakemusten perusteella suoritettu jako alistettiin kaupungin asunnonjakotoimikunnan päätettäväksi.

Henkilökohtaisissa pulmakysymyksissä opastettiin vaikeuksiin joutuneita, alkoholin väärinkäyttäjiä ohjattiin tarvittaessa hoitoon sekä hankittiin hoitopaikkoja ao. laitoksiin.

Järjestettiin taloon tulleeille uusille henkilöille tutustumiskierroksia laitoksen eri toimipisteisiin.

Vuonna 1969 aloitettua kuntotoimintaa jatkettiin yhteistyössä urheilu- ja ulkoiluviaston sekä laitoksen urheiluseuran ja ammattijärjestöjen kanssa. Osallistuminen kuntokilpailuun oli jälleen edellistä vuotta vilkkaampaa.

Henkilökunnan harrastetoimintaa tuettiin taloudellisesti ja harrastetiloja varaamalla. Humalistonkadun kerhotila saatiin käyttökelpoiseen kuntoon. Siellä aloitettiin syyskaudella englanninkielen alkeisopetus lähinnä vuorotyössä olevalle henkilökunnalle. Vuoden aikana eläkkeelle siirtyneille järjestettiin perinteinen kahvitilaisuus 29.12.

Liikennelaitokseen kävi tutustumassa joukko ulkomaisia asiantuntijoita.

Koulutustoiminta

Henkilökunnan koulutus tapahtui pääasiassa oman kurssitoiminnan puitteissa.

Lisäksi lähetettiin entistä runsaammin hen-

kilöitä henkilöasiainkeskuksen koulutusosaston ja ulkopuolisten koulutuselinten järjestämille kursseille.

Toimintavuoden aikana oma kurssitoiminta oli pääasiallisesti liikennehenkilökunnan kurssimuotoista koulutusta. Kurseja oli 66. Lähinnä korjaamohenkilöstölle oli 16 kurssia. Yhteensä osallistui laitoksen omille kursseille 1 229 henkeä.

Henkilöasiainkeskuksen koulutusosaston järjestämille kursseille osallistui 107 henkilöä ja ulkopuolisten koulutuselinten järjestämille kursseille 134 henkilöä.

Koulustoittoa käsittelevä laitoksen johdon ja henkilökunnan edustajien muodostama koulutusasioiden neuvottelukunta koontui kolme kertaa.

Valtioneuvosto hyväksyi 13.4. Helsingin kaupungin hakemuksen saada perustaa kaupungin liikennelaitoksen yhteyteen valtionapuun oikeutettu erikoisalan ammattikoulu. Näin useita vuosia vireillä ollut asia saatiin myönteiseen päätökseen. Ammattikouluun valittiin 15 oppilasta, jotka aloittivat opiskelunsa koulun I luokalla 28.8.

Terveys- ja huoltotoiminta

Terveys- ja huoltotoiminta oli vakiintuneeseen tapaansa keskitettynä laitoksen poliklinikalle. Terveys- ja huollon painopiste oli edelleenkin sairauksien toteamisessa ja hoidossa. Tämä aiheutui potilasmäärän jatkuvasta lisääntymisestä ja toisaalta lähes koko vuoden jatkuneesta henkilökuntavajauksesta. Ennalta ehkäisevään terveys- ja huoltotoimintaan pyrittiin kuitenkin painottumaan käytettävissä olevin resurssein.

Tutkimus- ja hoitokäyntejä lääkärin vastaanotolla oli yht. 17 636 ja terveys- ja hoitajan/sairaanhoidajan vastaanotolla 13 931 sekä terveystarkastuksia 1 179. Eläkettä varten annettiin 23 lääkärintodistusta.

Terveys- ja hoitohenkilökuntaan kuului kertomusvuonna 3 lääkärinä (1.5. alkaen 2), 2 ter-

veys- ja hoitajana (1 ajalla 1.4.—31.5.), 2 erikoissairaanhoidajana, röntgenhoitajana ja toimistoapulainen.

Kiertävän terveys- ja hoitajan vastaanotot jatkuivat Koskelassa, Ilmalassa, Ruhasassa, Vallilassa ja Varhassa. Ajalla 1.4.—31.8. kiertoa ei ollut terveys- ja hoitajavajauksen ja kesälomien vuoksi. Näillä vastaanotoilla kävi yht. 3 423 henkilöä.

Turvallisuustoiminta

Työturvallisuus. Kaupungin työturvallisuustoimikunta vahvisti laitoksen työturvallisuustoiminnan toimintaohjeet syksyllä, jolloin päästiin aloittamaan henkilövalintojen valmistelut. Uuden organisaation mukaan laitoksessa on työturvallisuustoimikunta ja kahdeksan työpaikka- ja toimialakohtaista työturvallisuuselintä.

Kesäkuussa järjestettiin työturvallisuuspäivä silmätapaturmien torjunnasta. Työturvallisuuselimet suorittivat alueillaan tarkistuksia työturvallisuuden parantamiseksi. Kokouksissaan elimet käsitelivät mm. myrkyllisten aineiden käyttöä laitoksessa.

Työturvallisuuskilpailu järjestettiin kertomusvuoden aikana yhdeksännen kerran. Kymmenestä kilpailuryhmästä kaksi alitti vuosien 1970—1971 tapaturmiensa keskiarvon; voittaja ratatoimisto 23.5%:lla. Koko laitoksen tapaturmat lisääntyivät 16.7%:lla. Lähes joka neljäs henkilökunnalle sattuneista tapaturmista tapahtui työmatkalla.

Väestönsuojelu. Yleisen väestönsuojelun yksiköistä liikennelaitoksen osalle tulevissa ensiapukomppanioiden sairausautojoukkueissa suoritettiin määrävahvuuksien muutoksista johtuneet uudelleen sijoitukset. Yksiköiden johtajiston koulutusta täydennettiin.

Evakuoinnin suoritushenkilöstön peruskoulutuksen tultua loppuun suoritetuksi keskityttiin johtajiston jatkokoulutukseen. Yleisen väestönsuojelun kurssin suoritti 20 henkilöä.

Virasto- ja laitossuojelukoulutuksessa tehostettiin ensiapukoulutusta ja hankittiin ensiapuvälineitä. Virasto- ja laitossuojelukursin suoritti 114 henkilöä.

Palontorjunta. Liikennelaitoksen palotorjuntatoiminta hoidettiin edelleen sivutoimisesti.

Varikoilla sattui viisi tulipaloa, jonka lisäksi varikolla sammutettiin yksi linjalla syttynyt raitiovaunu.

Linja-autoissa ja raitiovaunuissa sattui kaikkiaan 9 tulipaloa. Lisäksi liikennelaitoksen henkilökunta osallistui 17 tapauksessa yksityishenkilöiden ajoneuvoissa syttyneiden tulipalojen sammuttamiseen.

Helmikuussa liikennelaitoksen pelastusauto saatiin muutettua paloautoksi, mikä on ollut suureksi hyödyksi. Kesäkuussa asennettiin uusiin linja-autoihin jauhesammuttimet.

Paloalan koulutustoimintaa jatkettiin entiseen tapaan kuljettajille ja varikkojen henkilökunnille sekä teorian että käytännön harjoittelun puitteissa.

Aloitetoiminta

Kaikkiaan käsiteltiin 22 aloitetta, joista palkittiin kuusi. Kolme aloitetta on jatkotutkimuksien alaisena. Käsiteltyjen aloitteiden lisäksi kahdeksan on asiantuntijalausunnolla. Useissa aloitteissa olivat esillä työturvallisuus- ja työterveysnäkökohdat. Palkkioita maksettiin yhteensä 1 150 mk.

Palvelutoiminnat

Huoltokonttori suoritti 7311 henkilökunnan toimeksiantoa sekä edisti henkilökunnan taloudenhoitoa ottamalla vastaan ja hoitamalla jäsentensä rahavaroja.

Lainoja myönnettiin 1 844 yhteismäärältään 1 691 400 mk.

Laitoksen apuna toimi huoltokonttorin hoitokunta, joka kokoontui kerran viikossa.

Huoltokonttorin jäsenmäärä oli toimintavuoden päättyessä 2 173.

Löytötavara. Löytötavaratoimiston talteenotettujen esineiden lukumäärä oli vuoden lopussa 11 214, joista voitiin toimittaa omistajilleen takaisin 3 304 esinettä.

Museo. Museon tarkoituksena oli jatkuvasti kerätä ja säilyttää laitoksen toimintaan liittyvää esineistöä yms. materiaalia. »Ajettiinpa ennenkin» -näyttelyyn hankitut mallinuket ja isot kuvasuurenokset siirrettiin museoon. Mallinuket esittelevät laitoksen virkapukuja hevosraitiovaunun ajoista alkaen.

Museoesineistön tekstitys laadittiin suomen- ja ruotsinkielten lisäksi myös englanniksi ja saksaksi.

Helsinki-päivänä 12.6. oli museovaunu »Pikkuruotsalainen» historiallisiin virkapukuihin puettuine esittelijöineen Kauppatorilla.

Varsinaisessa museohuoneistossa oli näytteillä edellä mainitun esineistön lisäksi raitiovaunujen ja johdinautojen moottoreita, työvälineitä, erilaisia kilpiä, konttorikalustoa, lippukokoelmia ym. esineitä.

Esineistöä ei voitu kovin paljon lisätä museotilan riittämättömyyden vuoksi. Sen sijaan valokuva-arkisto on jatkuvasti laajentunut.

Museo ei ollut avoinna yleisölle.

Palvelupisteet. Puhelinneuvonta ja neuvonta vastasivat reittejä, aikatauluja ja tariffeja koskeneisiin tiedusteluihin sekä ottivat vastaan valituksia.

Palvelupisteinä toimivat kolme myynti- ja neuvontatoimistoa, invalidi- ja koululaislippujen myyntitoimistot, kuusi tarkastusasemaa, yhdeksän lippukassaa, löytötavaratoimisto, huoltokonttori ja sen kaksi palvelupistettä sekä museo.